

TÜRK DİLİNDE SES GRUPLARI VE SES GRUPLARININ ÜNLÜLEŞMESİ

Süleyman Kaan YALÇIN*

ÖZET

Türkçede ünlü ve ünsüzlerden oluşan birden fazla sesin bir araya gelerek oluşturduğu ses grubu yapılarına rastlanılmaktadır. Bu ses grupları zamanla kendi içerisinde barındırdıkları ünsüzlerin düşmesi veya erimesiyle ikiz ünlülere, ikincil uzun ünlülere ve bazen de normal veya kısa süreli ünlülere dönüşerek ünlüleşme temayülü gösterirler.

Bu çalışmada Türk dilinin çağdaş lehçelerinde görülen ses gruplarına ve bu ses gruplarının ünlüleşme özelliğine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Ses grupları, ünlüleşme, çağdaş Türk lehçeleri.

SOUND GROUPS AND VOCALISATION OF SOUND GROUPS IN TURKISH LANGUAGE

ABSTRACT

In Turkish, more than one consonant and vowel sound come together formed sound group structures come across. These sound groups tend to vocalisation by transforming diphthongs, secondary long vowels and sometimes normal or short time vowels by consonant reductioning in itself in time.

In this study, sound groups in contemporary Turkic dialects and vocalisation properties of these sound groups will be discussed.

Key Words: Sound groups, vocalisation, contemporary Turkic dialects.

GİRİŞ

En az bir ünlü ve bir ünsüzden oluşmak üzere birden fazla sesin bir araya gelerek oluşturduğu yapıya ses grubu denilmektedir. Türk dilinin çağdaş lehçelerinde V K V ve V K şekilleriyle kurulmuş iki farklı ses grubuna rastlanılmaktadır. Türk dilinin çağdaş lehçelerindeki bu ses grupları, içerisinde barındırdıkları ünsüzün düşmesiyle veya mevcut ünsüzlerin yarı ünlülere dönüşerek ileri düzeyde erimesiyle ünlü ikizleşmeleri, ikincil uzun ünlüler gibi çeşitli ses olayları doğurmakla birlikte bazen de ikincil uzun ünlülerin yaşama şansı bulamadığı durumlarda normal veya kısa süreli ünlülere dönüşmektedir. Ses gruplarının Türk dilinin çağdaş lehçelerindeki gelişimi ve ünlüleşme durumu çeşitli lehçe gruplarına göre incelenecek olursa şunlar söylenilebilir:

---

* Arş. Gör. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü / Elazığ. El-mek: skyalcin23@hotmail.com

1. Ses Gruplarına Bağlı Olarak Ortaya Çıkan İkincil Uzun Ünlüler

Türkçenin tarihî dönemlerinde ve çağdaş lehçelerinde genellikle uzun ünlülerin normal süredeki ünlülere dönüştüğü görülse de bazen ikincil bir şekilde normal süredeki ünlülerin uzun süredeki ünlülere değiştiği de görülmektedir. Ünlü uzaması olarak adlandırılan bu ses olayı, çeşitli ses değişimleri sonunda bir ünlünün boğumlanma süresinin normal ünlülerin boğumlanma süresinden daha uzun sürmesi, o ünlünün daha uzun söylenmesi olarak tanımlanmaktadır (Korkmaz, 2007: 126).

Çeşitli ses olayları sonrasında ortaya çıkan bu ünlüler literatürde ikincil uzun ünlüler olarak adlandırılmaktadır. İkincil uzun ünlüler, dillerin bilinen ilk örnekleri itibariyle uzun olmadıkları halde, daha sonraki dönemlerde ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, ünlü birleşmesi ve hece kaynaşması gibi sebeplerle uzamış olan ünlülerdir. Bu ünlüler çoğunlukla ses kayıplarına bağlı olarak ortaya çıkarlar. Bir söz içerisinde, genellikle değişik ve açıklanabilir nedenlerle, kimi sesler kaybolurken, yiten, yok olan sesin veya seslerin boğumlanma süresini geride kalan ünlülerden biri üzerine alır ve böylece diğer ünlülerden daha uzun bir boğumlanma süresine sahip olur. İkincil uzun ünlüler, kimi zaman iki ünlünün, kimi zaman bir ünlü ile bir ünsüzün, kimi zaman bir ünlü ile iki ünsüzün, kimi zaman da bir ünsüz ile iki ünlünün boğumlanma sürelerinin birleşmesinden oluşurlar. Hece kaynaşmasına bağlı olarak oluşan ikincil uzun ünlüler ise, genellikle iki ya da üç hecenin kaynaşması sonucunda oluşurlar. Ünlü, ünsüz ve hece olarak farklı nitelikte ve farklı sayıda seslerin ve hecelerin boğumlanma sürelerinin birleşmesinden oluştukları için bu seslerin uzunlukları standart değildir. Oluşma süresi, yazı diline dönüşüp dönüşmeme durumu, kullanılma sıklığı ve yaygınlığı bu seslerin niteliklerinin şekillenmesinde önemli rol oynar.

İkincil uzun ünlüler, asli olmadıkları ve çeşitli ses olayları sonrasında ortaya çıktıkları için, aslında geçici bir durumu ifade ederler. Bunların birinci ara dönemleri ikiz ünlü, ikinci ara dönemleri ise uzun ünlüdür. Türk dilinin genel eğilimlerinden biri de uzun ünlülerin kısalması olduğu için, bu ara dönemlerden sonra beklenen, yazım ile dondurulup saklanmadığı takdirde, bu tür ünlülerin zaman içinde kısalıp normal süreli ünlüler haline dönmesidir. Türkçede ikincil uzunluklar daha çok Kırgız, Gagauz, Türkmen, Altay, Hakas, Tuva, Yakut ve Yeni Uygur Türkçeleri gibi farklı çağdaş lehçelerde görülmektedir (Buran, 2008: 290-291; Alkaya, 2008: 23).

1. 1. V K V Tarzındaki Ses Grupları

1. 1. 1. Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde

Oğuz grubu Türk lehçelerinde V K V tarzındaki ses gruplarında görülen değişimler genellikle Gagauz ve Türkmen Türkçelerinde yoğunlaşmaktadır.

-āka- > ā

AT. *bāka* > (*kurbağa* >) Gag. *ķurbā* “kurbağa” (TDBUÜ: 172; Özkan, 1996: 45).

-āki- > ā

*ašāķ (> *aşağı*) > Gag. *ašā* “aşağı”; AT. *ķākır-* (> *çağır-*) > Gag. *čār-* /*čīr-* “çağırmaq” (TDBUÜ: 152-172; Choi, 1992: 239; Gaydarci vd., 1973: 63; Özkan, 1996: 45).

-āki- > ĩ

AT. *ķākır-* (> *çağır-*) > Gag. *čār-*/*čīr-* “çağırmaq” (TDBUÜ: 172; Gaydarci vd., 1973: 63; Özkan, 1996: 45).

-ökü- > ū

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

ET. *köküz* > Gag. *gūs* “göğüs” (Tekin, 2003: 248; KTLS, 1991: 278; Gaydarci vd., 1973: 125).

-aǵu- > ā

OT. *ıraǵu* > Gag. *kirā* “kıraǵı” (DLT: 66; Özkan, 1996: 63).

-ıǵı- > ĩ

ET. *sıǵır* > Gag. *sīr* “sıǵır” (DLT: 102; Özkan, 1996: 51).

-oǵu- > ū

ET. *oǵul/oǵul* > Gag. *ōl* “oǵul” (Tekin, 2003: 250; Özkan, 1996: 50).

-uǵu- > ū

ET. *yuǵur-* > Gag. *yūr-* “yoǵurmak” (Tekin, 2003: 260; KTLS, 1991: 992; Gaydarci vd., 1973: 220).

-ıǵı- > ĩ

ET. *yıǵıt* > Gag. *ī* “yıǵıt” (Gabain, 2003: 311; Özkan, 1996: 49).

-üǵü- > ū

OT. *tüǵün* > Gag. *dūn* “düǵün” (KB: 477; Özkan, 1996: 53)

-edü- > ū

ET. *bedük* > Gag. *būk* “büyük” (Tekin, 2003: 240; Choi, 1992: 174; Gaydarci vd., 1973: 101).

1. 1. 2. Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde

Kıpçak grubu Türk lehçelerinde V K V tarzındaki ses gruplarında görülen deǵişmeler genellikle Kırgız Türkçesinde meydana gelmektedir.

-aǵı- > ā

ET. *saǵım* > Kırg. *sām* “süt saǵma” (Kasapoǵlu Çengel, 2005: 46; Clauson, 1972: 811).

-āǵı- > ō

AT. *āǵız* > Kırg. *ōz* “aǵız”, AT. *āǵır* > Kırg. *ōr* “aǵır”; ET. *baǵır* > Kırg. *bōr* “karaciǵer” (TDBUÜ: 171; Gabain, 2003: 266; KTLS, 1991: 8-438; Yudahin, 1998: 129).

-āǵu- > ū

AT. *āǵu* > Kırg. *ū* “zehir”, AT. *hāçıǵ* > Kırg. *açū* “acı” (TDBUÜ: 171-172-173; Eker, 1998: 103-105; KTLS, 1991: 1-454-1010).

-āǵu- > ō

AT. *kāǵun* > Kırg. *kōn* “kavun” (TDBUÜ: 173; KTLS, 1991: 454).

-aǵu- > ō

OT. *ıraǵu* > Kırg. *kirō* “kıraǵı” (DLT: 16; KTLS, 1991: 476).

-oǵı- > ū

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

ET. *soğuk* > Kırg. *sūk* “soğuk” (Nadelyaev vd., 1969: 507; Yudahin, 1998: 670).

-oğū- > ō

ET. *yoğun* > Kırg. *cōn* “yoğun”; ET. *boğuz* > Kırg. *bōz* “boğaz” (Gabain, 2003: 312; Tekin, 2003: 241; Başdaş ve Kutlu, 2004: 21; Kasapoğlu Çengel, 2005: 46).

-oğū- > ū

ET. *oğul* > Kırg. *ūl* “oğul” (Tekin, 2003: 250; KTLS, 1991: 656; Yudahin, 1998: 788).

-uğū- > ū

ET. *kuğu* > Kırg. *kū*; Tat. *kū* “kuğu”; ET. *yuğur-* > Kırg. *cūr-* “yuğurmak” (Gabain, 2003: 284; Tekin, 2003: 260; Başdaş ve Kutlu, 2004: 22; KTLS, 1991: 489-992).

-ege- > ē

ET. *yegen* > Kırg. *cēn* “yeğen”; AT. *ēder* > Kırg. *ēr* “eyer”; AT. *bē* > Kırg. *bē* “kısırak” (TDBUÜ: 180; Caferoğlu, 1993: 48; Tekin, 2003: 246-259; Kasapoğlu Çengel, 2005: 46; Başdaş ve Kutlu, 2004: 21; Yudahin, 1998: 104-322).

-egü- > ō

ET. *küdegü* > Kırg. *küyō* “güvey” (Tekin, 2003: 249; KTLS, 1991: 296; Yudahin, 1998: 544).

-ēde- > ē

AT. *ēder* > Kırg. *ēr* “eyer” (TDBUÜ: 180; Yudahin, 1998: 322).

-ebe- > (-eŕe- >) ō

ET. *tebe* > Kırg. *tō* “deve” (Tekin, 2003: 253; KTLS, 1991: 168; Yudahin, 1998: 755).

-iyi- > ē

ET. *miyi* > Kırg. *mē* “beyin” (Gabain, 2003: 287; KTLS, 1991: 64; Yudahin, 1998: 560).

-aŕu- > ū

ET. *adut* ~ *aŕut* (> *avuç*) > Kırg. *ūç* “avuç” (Gabain, 2003: 259; KTLS, 1991: 34-35).

-añā- > ā

ET. *yañak* > Kırg. *cāk* “yanak” (Tekin, 2003: 239; Buran, 2008: 295; Kasapoğlu Çengel, 2005: 47; Başdaş ve Kutlu, 2004: 24).

-üñü- > ū

ET. *müñüz* > Kırg. *mūz* “boynuz” (Gabain, 2003: 287; Kasapoğlu Çengel, 2005: 47).

-ōñü- > ō

ET. *kōñül* > Kırg. *kōn* “gönül” (Tekin, 2003: 248; Buran, 2008: 295).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

1. 1. 3. Karluk Grubu Türk Lehçelerinde

Bu gruptaki lehçelerde V K V tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak oluşan herhangi bir ikincil uzun ünlüye rastlanmamıştır.

1. 1. 4. Kuzeydoğu Grubu Türk Lehçelerinde

-āġı- > ā

AT. *āġıl* “aġıl” > Hks., Tuv. *āl* “köy”; AT. *āġız* > Hks., Tuv. *ās* “aġız”; AT. *āġır* > Hks., Tuv. *ār* “aġır” (TDBUÜ: 171; Killi, 1996: 482-483).

-aġı- > ā

ET. *yaġış* > Alt. *cāş*; Tuv. *ça's*, *çāşkın* “yaġış”; ET. *yaġı* > Hks., Tuv. *çā* “düşman” (Gabain, 2003: 307; Killi, 1996: 482-483).

-aġı- > ū

ET. *yaġı* > Alt. *cū* “düşman”; ET. *baġır* > Alt. *būr* “baġır, ciġer”; AT. *āġır* > Alt. *ūr* “aġır” (TDBUÜ: 171; Gabain, 2003: 266-307; Killi, 1996: 483).

-āġu- > ō

AT. *āġu* > Hks., Tuv. *ō* “zehir” (TDBUÜ: 171; Killi, 1996: 484).

-āġu- > ū

ET. *yaġuġ* > Alt. *cūġ* “yakın” (Gabain, 2003: 307; Killi, 1996: 484).

-aġu- > ō

OT. *ıraġu* > Hks. *hrō* “kıraġı”; ET. *yaġuġ* > Tuv. *çōġ* “yakın” (Gabain, 2003: 307; DLT: 166; Killi, 1996: 484).

-aġu- > ā

OT. *ıraġu* > Tuv. *hirā* “kıraġı” (DLT: 166; Killi, 1996: 484).

-iġu- > ī

ET. *sıġur-* “sıġdırmak, sokmak” > Tuv. *sīr-* “yutmak”; ET. *sıġun* > Hks., Tuv. *sīn* “geyik” (Tekin, 2003: 252; Caferoġlu, 1993: 133; Killi, 1996: 487).

-iġu- > ū

ET. *sıġur-* “sıġdırmak, sokmak” > Alt. *sūr-*; Hks. *sūr-* “çıkarmak” (Caferoġlu, 1993: 133; Killi, 1996: 487).

-iġı- > ī

ET. *yıġıl-* > Hks., Tuv. *çıl-* “toplanmak” (Tekin, 2003: 259; Killi, 1996: 487-488).

-iġı- > ū

ET. *yıġıl-* > Alt. *cūl-* “toplanmak” (Tekin, 2003: 259; Killi, 1996: 488).

-oġu- > ō

Turkish Studies

ET. *oğul* > Hks., Tuv. *ōl* “oğul”; ET. *yoğurқан* > Tuv. *çōrgan* “yorgan”; ET. *boğuz* > Alt. *bōs*; Hks. *pōs*; Tuv. *bōs* “boğaz”; ET. *yoğun* > Alt. *cōn*; Hks., Tuv. *çōn* “yoğun, kalın” (Tekin, 2003: 241-250; Gabain, 2003: 312; Killi, 1996: 485; Arkoğlu, 2007: 1154).

-oğū- > ū

ET. *oğul* > Alt. *ūl* “oğul”; ET. *yoğurқан* > Alt. *cūrқан* “yorgan” (Tekin, 2003: 250; Gabain, 2003: 312; Killi, 1996: 485).

-oğı- > ǫ

ET. *soğık* > Alt., Hks., Tuv. *sōk* “soğuk” (Nadelyaev vd., 1969: 507; Killi, 1996: 486; Güner Dilek, 2007: 1016; Arkoğlu, 2007: 1154).

-uğū- > ū

ET. *kuğu* > Alt. *kū*; Hks. *hū*; Tuv. *kū* “kuğu” (Gabain, 2003: 284; Killi, 1996: 486).

-ege- > ē

ET. *yegen* > Alt. *cēn*; Hks., Tuv. *çēn* “yeğen” (Tekin, 2003: 259; Killi, 1996: 495; Güner Dilek, 2007: 1016; Arkoğlu, 2007: 1156).

-egi- > ē

ET. *teğirmen* > Alt. *tērmen*; Tuv. *dērbe* “değirmen”; ET. *egir-* > Tuv. *ēr-* “eğirmek” (Gabain, 2003: 263-298; Killi, 1996: 495-496).

-ēgi- > ē

ET. *yegirmi* > Tuv. *çērbi* “yirmi” (Tekin, 2003: 47; Killi, 1996: 496).

-egü- > ē

ET. *küdegü* > Tuv. *küdē* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Killi, 1996: 497).

-egü- > ǫ

ET. *küdegü* > Hks. *kızō* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Killi, 1996: 497).

-egü- > ü

ET. *küdegü* > Alt. *küyü* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Killi, 1996: 497).

-ögi- > ǫ

ET. *ögir-* > Tuv. *ōr-* “sevinmek” (Gabain, 2003: 290; Killi, 1996: 497).

-igi- > ĩ

ET. *yigit* > Alt. *cĭ*; Hks. *çĭ* “yiğit” (Gabain, 2003: 311; Killi, 1996: 498).

-ēde- > ē

AT. *ēder* > Alt. *ēr* “eyer” (TDBUÜ: 180; Güner Dilek, 2007: 1016).

-añā- > ā

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

ET. *yañak* > Alt. *cāk*; Hks. *nāḥ*; Tuv. *çāk* “yanak” (Nadelyaev vd., 1969: 233; Killi, 1996: 502).

-añi- > ā

ET. *yañu* > Hks. *nā*; Tuv. *çā* “yeni” (Gabain, 2003: 308; Killi, 1996: 503).

-oñu > ō

ET. *koñur* > Hks., Tuv. *ḥor* “kahverengi at donu” (Clauson, 1972: 639; Killi, 1996: 503-504).

-eñe > ē

ET. *eñek* > Alt. *ēk* “çene kemiği” (Caferoğlu, 1993: 48; Güner Dilek, 2007: 1016; Killi, 1996: 504).

-iñe > ē

ET. *siñek* > Alt., Hks., Tuv. *sēk* “sinek” (Caferoğlu, 1993: 135; Killi, 1996: 504).

-iñi > ī

ET. *siñir* > Hks., Tuv. *sīr* “sinir”; ET. *iñir* > Hks. *īr* “akşam” (Gabain, 2003: 275-294; Killi, 1996: 505; Arıkoğlu ve Kuular, 2003: 93).

-üñü > ō

ET. *süñük* > Alt., Hks., Tuv. *sōk* “kemik” (Gabain, 2003: 295; Killi, 1996: 505).

-üñü > ū

ET. *müñüz* > Alt. *mūz* “boynuz” (Gabain, 2003: 287; Güner Dilek, 2007: 1016).

1. 1. 5. Çuvaş Türkçesi

Bu lehçede V K V tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak oluşan herhangi bir ikincil uzun ünlüye rastlanmamıştır.

1. 1. 6. Yakut Türkçesi

-iḡu- > ī

ET. *sıḡur-* “sıḡdırmak, sokmak” > Yak. *īr-* “koparmak, ayırmak” (Caferoğlu, 1993: 133; Killi, 1996: 487).

-éḡi- > ū

ET. *yéḡirmi* > Yak. *sūrbe* “yirmi” (Tekin, 2003: 47; Killi, 1996: 496).

-üḡü- > ū

ET. *yüḡür-* > Yak. *sūr-* “koşmak” (Gabain, 2003: 313; Killi, 1996: 498).

-ōyı- > ō

AT. *bōyin* > Yak. *mōy/mōyn* “boyun” (TDBUÜ: 177).

1. 2. V K Tarzındaki Ses Grupları

1. 2. 1. Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde

Oğuz grubu Türk lehçelerinde V K tarzındaki ses gruplarında görülen değişimler genellikle Gagauz Türkçesinde meydana gelmektedir.

-ak- > ā

AO. *bıraḳ-* > Gag. *brā-* “bırakmak” (DLT: 6; Özkan, 1996: 63).

-ik- > ĩ

ET. *çikne-* > Gag. *çīme-* “çiğnemek” (Clauson, 1972: 416; Özkan, 1996: 48).

-øk- > ū

AT. *søk-* > Gag. *sū-* “sövmek, küfretmek” (TDBUÜ: 184; KTLS, 1991: 794; Gaydarci vd., 1973: 445).

-ök- > ū

AO. *öksir-* > Gag. (*öksir-* >) *ūsür-* “öksürmek” (Choi, 1992: 216; Gaydarci vd., 1973: 491).

-ük- > ū

ET. *yüksek* > Gag. *ūsek* “yüksek” (Gabain, 2003: 313; Özkan, 1996: 53).

-ağ- > ā

ET. *yağmur/yamğur* > Gag. *yāmur* “yağmur” (Gabain, 2003: 307; Özkan, 1996: 45).

-iğ- > ĩ

ET. *sığ-* > Gag. *sī-* “sığmak” (Clauson, 1972: 804; Özkan, 1996: 51).

-oğ- > ō

OT. *toğra-* > Gag. *dōra-* “doğramak” (DLT: 123; Özkan, 1996: 49).

-oğ- > ū

**oğ-* (*oğ-* >) AO. *ov-* > Gag. *uv-/ū-* “ovmak” (Choi, 1992: 144).

-uğ- > ū

ET. *buğday* > Gag. *būday/bōday* “buğday”; ET. *buğra* > Gag. *būra* “erkek deve”; ET. *uğra-* “uymak, niyetlenmek” > Gag. *ūra-* “uğramak”; AT. *bū* > (*buğ* >) Gag. *bū* “buğu” (TDBUÜ: 179; Tekin, 2003: 250; Gabain, 2003: 270; KTLS, 1991: 82-800; Choi, 1992: 160; Özkan, 1996: 50; Gaydarci vd., 1973: 99).

-uğ- > ō

ET. *buğday* > Gag. *būday/bōday* “buğday” (Gabain, 2003: 270; Choi, 1992: 160; Özkan, 1996: 50).

-ig- > ĩ

ET. *yigne* > Gag. *īne* “iğne”; OT. *igren-/yigren-* > Gag. *īren-* “iğrenmek” Clauson, 1972: 110; Caferoğlu, 1993: 192; Özkan, 1996: 48).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-ög- > ü

AO. *tög-* > Gag. *dū-* “dövmek” (Choi, 1992: 217; Gaydarci vd., 1973: 169).

-öy- > õ

ET. *söz-le-* > (*söyle-* >) Gag. *sõle-* “söylemek”; *bu eyile > *böyle* > Az. *bele* “böyle” (Gabain, 2003: 294; Özkan, 1996: 53; KTLS, 1991: 80).

-ub- (> uŵ/uy) > ü

*yubka > ET. *yuyka* > Trkm. *yuka/yūka* “ince, yufka” (Tekin, 2003: 260; KTLS, 1991: 997; Tekin vd., 1995: 709).

1. 2. 2. Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde

Kıpçak grubu Türk lehçelerinde V K tarzındaki ses gruplarında görülen değişimler genellikle Kırgız Türkçesinde meydana gelmektedir.

-āğ- > õ

AT. *tāğ* > Kırg. *tõ* “dağ” (TDBUÜ: 174; KTLS, 1991: 142; Yudahin, 1998: 748).

-iğ- > ü

AT. *āriğ* > Kırg. *arū* “temiz” (TDBUÜ: 172; KTLS, 1991: 730; Yudahin, 1998: 50).

-oğ- > ü

ET. *toğ-* > Kırg. *tū-*; Tat. *tū-* “aşmak, doğmak”; ET. *toğru* > Kırg. *tūra* “doğru”; ET. *kog-* > Kırg. *kū-*; Tat. *kū-* “kovmak” (Nadelyaev vd., 1969: 570; Gabain, 2003: 282; Caferoğlu, 1993: 159; KTLS, 1991: 180-181-490-491).

-uğ- > ü

ET. *uluğ* > Kırg. *ulū* “ulu, yaşlı”; ET. *buğday* > Kırg. *būday* “buğday”; ET. *buğra* > Kırg. *būra* “erkek deve”; AT. *bū* > (*buğ* >) Kırg. *bū* “buğu”; AT. *tūğ* > (*tuğ* >) Kırg. *tū* “tuğ, sancak” (TDBUÜ: 179-180; Gabain, 2003: 270; KTLS, 1991: 79; Kasapoğlu Çengel, 2005: 48; Başdaş ve Kutlu, 2004: 21; Eker, 1998: 139; Yudahin, 1998: 149-764-783).

-üç- > ü

AT. *kūç* > Kırg. (*küç-lüç* >) *küçtū* “güç”; AT. **õ-* > *õl-* > ET. *ölüg* > Kırg. *ölū* “ölmek”; ET. *körk-lüg* > Kırg. *körktū* “görkemli” (TDBUÜ: 185; Gabain, 2003: 283-290; Caferoğlu, 1993: 81; Buran, 2008: 294; Başdaş ve Kutlu, 2004: 23).

-üb- (> uŵ >) > ü

AT. *sūb* > (ET. *sub* >) Kırg. *sū* “su” (TDBUÜ: 180; Başdaş ve Kutlu, 2004: 20).

1. 2. 3. Karluk Grubu Türk Lehçelerinde

Bu gruptaki lehçelerde V K tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak oluşan herhangi bir ikincil uzun ünlüye rastlanmamıştır.

1. 2. 4. Kuzeydoğu Grubu Türk Lehçelerinde

Kuzeydoğu grubu Türk lehçelerinde V K tarzındaki ses gruplarında görülen değişimler genellikle Altay Türkçesinde meydana gelmektedir.

-āğ- > ū

AT. *tāğ* > Alt. *tū* “dağ”; AT. *yāğ* > Alt. *cū* “yağ”; AT. *bāğ* > Alt. *bū* “bağ” (TDBUÜ: 172-174-175; Killi, 1996: 488-489).

-iğ- > ū

ET. *yıg-* > Alt. *cū-* “toplamak” (Tekin, 2003: 259; Killi, 1996: 493).

-oğ- > ū

ET. *boğ-* > Alt. *bū-* “boğmak”; ET. *koğ-* > Alt. *kū-* “kovmak”; ET. *toğ-* > Alt. *tū-* “doğmak” (Caferoğlu, 1993: 31-159; Killi, 1996: 490).

-üb- > ū

AT. *sūb* > Alt. *sū* “su” (TDBUÜ: 180; Killi, 1996: 401).

1. 2. 5. Çuvaş Türkçesinde

Bu lehçede V K tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak oluşan herhangi bir ikincil uzun ünlüye rastlanmamıştır.

1. 2. 6. Yakut Türkçesinde

-āğ- > ū

AT. *hōtağ* > Yak. *otū* “çadır” (TDBUÜ: 175; Killi, 1996: 489).

-āğ- > ī

ET. *yadağ* > Yak. *satī* “yaya” (Gabain, 2003: 307; Killi, 1996: 489).

-iğ- > ī

*sarığ > Yak. *arī* “yağ”; ET. *ağrığ* > Yak. *ıarī* “ağrı”; ET. *kıdığ* > Yak. *katī* “kıyı”; ET. *satığ* > Yak. *atī* “satma, satış” (Gabain, 2003: 259-260; Kirişçioglu, 2007: 1234).

-uğ- > ū

ET. *çuğ* “demet, bağ, çıkın” > Yak. *sū* “ambalaj kağıdı”; ET. *uluğ* > Yak. *ulū* “ulu, yaşlı”; ET. *kıduğ* > Yak. *kuyū* “koyu” (Clauson, 1972: 598; Tekin, 2003: 256; Gabain, 2003: 272; Killi, 1996: 492).

-ēg- > ī

AT. *bēg* > Yak. *bī* “bey” (TDBUÜ: 180; Killi, 1996: 499).

-eg- > ī

ET. *teg-* > Yak. *tī* “erişmek” (Gabain, 2003: 298; Killi, 1996: 499).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-ig- > ĩ

AT. *çerig* > Yak. *seri* “çeri, ordu”; ET. *isig* > Yak. *iti* “sıcak”; ET. *emig* > Yak. *emiy* “meme” (TDBUÜ: 180; Gabain, 2003: 264-275; Killi, 1996: 501-502).

-üb- > ü

AT. *süb* > Yak. *ü* “su” (TDBUÜ: 180; Killi, 1996: 401).

Türkçenin çağdaş lehçelerinde ses gruplarındaki değişimler yoluyla ortaya çıkan ikincil uzun ünlüler dışında Yakut Türkçesinde genellikle fiillerin açık hece durumundaki son hecelerde yer alan ünlünün uzaması ET. *alqa-* > Yak. *algā-* “övmek”; AT. *ır* “şarkı” > ET. *ır-la-* > Yak. *illā-* “şarkı söylemek”; **aksa-* > OT. *aḥsa-* > Yak. *aḥsā-* “aksamak”; AT. *tīre-* > Yak. *tirē-* “dayamak”; ET. *törü-* > Yak. *törō-* “türemek, doğmak”; AT. *ōyun* > (ET. *oy-* > OT. *oyna-* >) Yak. *ōnn’ō-* “oynamak” (TDBUÜ: 175-177; Tekin, 2003: 255; Gabain, 2003: 260-273-289; DLT: 6; Arıkoğlu, 2007: 1157; Killi, 1996: 149-150-151-267-273; Vasiliev, 1995: 70-207) veya Hakas, Tuva ve Yakut Türkçelerinde tespit edilen birkaç sözcükte ilk hecedeki ünlü uzunluğunun ilk hece dışındaki ünlü üzerine kayması gibi sebeplerle ortaya çıkan ikincil uzun ünlüler de bulunmaktadır AT. *kēce* > Hks. *kicē*; Tuv. *kejē* “gece”; AT. *tēri* > Yak. *tirī* “deri” (TDBUÜ: 181-182; Killi, 1996: 214-227; Arıkoğlu, 2005: 241; Arıkoğlu ve Kuular, 2003: 66).

2. Ses Gruplarına Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Ünlü İkizleşmeleri (Diftonglar)**2. 1. V K V Tarzındaki Ses Grupları****2. 1. 1. Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde****-ağu- > eṽ**

OT. *tumağu* > Trkm. *dümeṽ* “nezle” (DLT: 126; KTLS, 1991: 649).

-ağu- > ov

ET. *buzağu* > Az. *buzov* “buzacı”; OT. *ırağu* > Az. *gırov* “kıracağı”; **kaşağı* > Az. *gaşov* “kaşağı” (Gabain, 2003: 271; DLT: 166; KTLS, 1991: 86-448).

-ağu- > au

ET. *kağur-* > Gag. *kaur-* “kavurmak”.

-oğu- > ua

ET. *boğuz* > Gag. *buvaz/buaz* “boğaz” (Tekin, 2003: 241; Choi, 1992: 143).

-oğa- > ua

AT. *sōğan* > Gag. *suvan/suan* “soğan” (TDBUÜ: 178; KTLS, 1991: 786; Gaydarci vd., 1973: 437).

-uğu- > uv

ET. *kuğu* > Trkm. *guv* “kuğu” (Gabain, 2003: 284; KTLS, 1991: 513).

Turkish Studies

-abı- > (-aŋı- >) au

ET. *tabışkan* > Gag. *tavşan/tauşam* “tavşan” (Gabain, 2003: 297; Gaydarci vd., 1973: 456).

2. 1. 2. Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde**-aġu- > uŋ**

ET. *bukaġu* > Kar. *buġoŋ/buġuŋ* “bukaġı” (Gabain, 2003: 270; Eker, 1998: 189; Baskakov vd., 1974: 136).

-aġu- > oŋ

ET. *bukaġu* > Kar. *buġoŋ/buġuŋ*; Krç-Blk. *buġoŋ* “bukaġı” (Gabain, 2003: 270; Eker, 1998: 189; Tavkul, 2000: 129; Baskakov vd., 1974: 136).

-oġı- > uı

ET. *soġık* > Tat. *suk* “soġuk” (Nadelyaev vd., 1969: 507; KTLS, 1991: 787).

-egü- > eŋ

ET. *küdegü* > Bşk. *güye/küyeŋ*; Kar. *kiyeŋ/kiyoŋ/güveyi/güyeŋ/kiyiŋ/kiyüŋ/küyüŋ/küyeŋ*; Kkp. *küyeŋ*; Kzk. *küyeŋ*; Kmk. *giyeŋ*; Nog. *küyeŋ*; Kır. Tat. *kiyeŋ*; Tat. *güyeŋ/kiyeŋ* “güvey” (Tekin, 2003: 249; KTLS, 1991: 296-297; Baskakov vd., 1974: 318; Baskakov, 1958: 343; Bamatov, 1969: 106; Üseinov, 2005: 100).

-egü- > oŋ

ET. *küdegü* > Kar. *kiyeŋ/kiyoŋ/güveyi/güyeŋ/kiyiŋ/kiyüŋ/küyüŋ/küyeŋ* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Baskakov vd., 1974: 318).

-egü- > iŋ

ET. *küdegü* > Kar. *kiyeŋ/kiyoŋ/güveyi/güyeŋ/kiyiŋ/kiyüŋ/kiyüŋ/küyüŋ/küyeŋ* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Baskakov vd., 1974: 318).

-egü- > öŋ

ET. *küdegü* > Krç-Blk. *küyöv* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Tavkul, 2000: 288).

-egü- > üŋ

ET. *küdegü* > Kar. *kiyeŋ/kiyoŋ/güveyi/güyeŋ/kiyiŋ/kiyüŋ/kiyüŋ/küyüŋ/küyeŋ* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Baskakov vd., 1974: 318).

2. 1. 3. Karluk Grubu Türk Lehçelerinde**-aġu- > ay**

ET. *buzaġu* > Y. Uyg. *mozay* “buzacı” (Gabain, 2003: 271; KTLS, 1991: 87).

-uġu- > uv

ET. *kuğu* > Y. Uyg. *kuv* “kuğu” (Gabain, 2003: 284; KTLS, 1991: 489).

-egü- > âv

ET. *küdegü* > Özb. *küyâv* “güvey” (Tekin, 2003: 249; KTLS, 1991: 297).

2. 1. 4. Kuzeydoğu Grubu Türk Lehçelerinde

Bu gruptaki lehçelerde V K V tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak oluşan herhangi bir ünlü ikizleşmesi örneğine rastlanılamamıştır.

2. 1. 5. Çuvaş Türkçesi

Bu lehçede V K V tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak oluşan herhangi bir ünlü ikizleşmesi örneği tespit edilememiştir.

2. 1. 6. Yakut Türkçesi

-âğı- > ia

AT. *âğıl* “ağıl” > Yak. *ial* “komşu”; ET. *bağır* > Yak. *biar* “bağır”; AT. *âğır* > Yak. *iar* “ağır” (TDBUÜ: 171; Gabain, 2003: 266; Killi, 1996: 482-483-484).

-âğı- > uo

AT. *âğız* > Yak. *uos* “ağız” (TDBUÜ: 171; Killi, 1996: 482).

-ağı- > ia

OT. *ırağı* > Yak. *ıria* “kırağı” (DLT: 166; Killi, 1996: 484).

-oğı- > uo

ET. *oğıl* > Yak. *uol* “oğıl”; ET. *yoğurğan* > Yak. *suorğan* “yorgan”; ET. *boğuz* > Yak. *buos* “boğaz”; ET. *yoğun* > Yak. *suon* “yoğun, kalın” (Tekin, 2003: 241-250; Gabain, 2003: 312; Killi, 1996: 485).

-ege- > ie

ET. *yegen* > Yak. *sien* “yeğen” (Tekin, 2003: 259; Killi, 1996: 495).

-egi- > ie

ET. *egin* > Yak. *ien* “omuz” (Gabain, 2003: 263; Killi, 1996: 496).

-egü- > üö

ET. *küdegü* > Yak. *kütüöt* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Killi, 1996: 497).

-ögi- > üö

ET. *ögir-* > Yak. *üör-* “sevinmek” (Gabain, 2003: 290; Killi, 1996: 497).

-öy- > öy

AT. *böyn* > Yak. *möy/möyn* “boyun” (TDBUÜ: 177).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

2. 2. V K Tarzındaki Ses Grupları

2. 2. 1. Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde

-ðk- > öy

AT. *sðk-* > Az. *søy-* “sövmek, küfretmek” (TDBUÜ: 184; KTLS, 1991: 794).

-ðk- > öv

AT. *sðk-* > TT. *söv-* “sövmek, küfretmek” (TDBUÜ: 184; KTLS, 1991: 794).

-ðk- > ðğ

AT. *sðk-* > Trkm. *sðğ-* “sövmek, küfretmek” (TDBUÜ: 184; KTLS, 1991: 795; Tekin vd., 1995: 585).

-oğ- > uv

**oğ-* (*oğ-* >) AO. *ov-* > Gag. *uv-/ü-* “ovmak” (Choi, 1992: 144).

-üb- > uv

AT. *süb* > Trkm. *suv* “su” (TDBUÜ: 180; KTLS, 1991: 797).

-eb- > ev

ET. *seb-* > Az. *sév-/sev-*; Gag. *sev-*; TT. *sev-* “sevmek”; ET. *eb* > Az. *év-/ev*; Gag. *ev*; TT. *ev* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; KTLS, 1991: 228-768-769; Choi, 1992: 173-174; Gaydarci vd., 1973: 172-406).

-eb- > év

ET. *seb-* > Az. *sév-/sev-* “sevmek”; ET. *eb* > Az. *év-/ev* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; KTLS, 1991: 228-768).

-eb- > öy

ET. *seb-* > Trkm. *søy-* “sevmek”; ET. *eb* > Trkm. *öy* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; Tekin vd., 1995: 511-586).

2. 2. 2. Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde

-oğ- > ıv

ET. *toğ-* > Bşk. *tuŷ-* “aşmak, doğmak” (Nadelyaev vd., 1969: 570; KTLS, 1991: 180).

-oğ- > uŷ

ET. *toğ-* > Kar. *tuŷ-*; Krç-Blk. *tuŷ-*; Kkp. *tuŷ-*; Kzk. *tuŷ-*; Kmk. *tuŷ-*; Nog. *tuŷ-* “aşmak, doğmak” (Nadelyaev vd., 1969: 570; KTLS, 1991: 180; Baskakov vd., 1974: 542; Tavkul, 2000: 410; Eker, 1998: 127; Bammatov, 1969: 321; Baskakov, 1963: 364).

-üb- > ıv

AT. *süb* > Bşk. *hıŷ* “su” (TDBUÜ: 180; KTLS, 1991: 796).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-üb- > uŭ

AT. *süb* > Kar. *suŭ*; Krç-Blk. *suŭ*; Kkp. *suŭ*; Kzk. *suŭ*; Kmk. *suŭ*; Nog. *suŭ*; Kır. Tat. *suŭ* “su” (TDBUÜ: 180; KTLS, 1991: 796-797; Baskakov vd., 1974: 481; Tavkul, 2000: 356; Baskakov, 1958: 590; Bammatov, 1969: 289; Baskakov, 1963: 309; Üseinov, 2005: 229).

-eb- > üŭ

ET. *seb-* > Kar. *siŭ/süŭ/süy-/seŭ-* “sevmek”; ET. *eb* > Kar. *eŭ/iŭ/yiŭ/yüŭ/üy/üŭ* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; Baskakov vd., 1974: 472-653).

-eb- > eŭ

ET. *seb-* > Kar. *siŭ/süŭ/süy-/seŭ-*; Kır. Tat. *seŭ-* “sevmek”; ET. *eb* > Kar. *eŭ/iŭ/yiŭ/yüŭ/üy/üŭ*; Kır. Tat. *eŭ* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; Üseinov, 2005: 218-327).

-eb- > iŭ

ET. *seb-* > Kar. *siŭ/süŭ/süy-/seŭ-* “sevmek”; ET. *eb* > Kar. *eŭ/iŭ/yiŭ/yüŭ/üy/üŭ* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; Baskakov vd., 1974: 472-653).

-eb- > üy

ET. *seb-* > Kar. *siŭ/süŭ/süy-/seŭ-*; Krç-Blk. *süy-*; Kkp. *süy-*; Kzk. *süy-*; Kırg. *süy-*; Kmk. *süy-*; Nog. *süy-* “sevmek”; ET. *eb* > Kar. *eŭ/iŭ/yiŭ/yüŭ/üy/üŭ*; Krç-Blk. *üy*; Kkp. *üy*; Kzk. *üy*; Kırg. *üy*; Kmk. *üy*; Nog. *üy* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; KTLS, 1991: 228-229-768-769; Baskakov vd., 1974: 472-653; Tavkul, 2000: 359-423; Baskakov, 1958: 593-688; Bammatov, 1969: 297-337; Baskakov, 1963: 314-387; Yudahin, 1998: 673-799).

-eb- > ũy

ET. *seb-* > Bşk. *hũy-*; Tat. *sũy-* “sevmek”; ET. *eb* > Bşk. *ũy*; Tat. *ũy* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; KTLS, 1991: 228-229-768-769).

2. 2. 3. Karlık Grubu Türk Lehçelerinde**-üb- > uv**

AT. *süb* > Özb. *suŭ* “su” (TDBUÜ: 180; KTLS, 1991: 797).

-eb- > üy

ET. *eb* > Özb. *üy* “ev” (Tekin, 2003: 242; KTLS, 1991: 229).

-eb- > öy

ET. *seb-* > Y. Uyg. *söy-* “sevmek”; ET. *eb* > Y. Uyg. *öy* “ev” (Tekin, 2003: 242-252; KTLS, 1991: 229-759).

-eb- > ev

ET. *seb-* > Özb. *sev-* “sevmek” (Tekin, 2003: 252; KTLS, 1991: 759).

2. 2. 4. Kuzeydoğu Grubu Türk Lehçelerinde

-oğ- > uğ

*oğ- (oğ- >) AO. ov- > Hks. uğ- “ovmak” (Choi, 1992: 144; Arıkoğlu, 2005: 538).

-eb- > üy

ET. *eb* > Alt. *üy* “ev” (Tekin, 2003: 242; Killi, 1996: 355).

2. 2. 5. Çuvaş Türkçesinde

-üb- > ıv

AT. *süb* > Çuv. *şıv* “su” (TDBUÜ: 180; Ceylan, 1997-184).

-eb- > av

ET. *seb-* > Çuv. *sav-* “sevmek” (Tekin, 2003: 252; Ceylan, 1997-163).

2. 2. 6. Yakut Türkçesinde

āğ > ia

AT. *tāğ* “dağ” > Yak. *tia* “orman”; AT. *yāğ* > Yak. *sia* “yağ”; AT. *bāğ* > Yak. *bia* “bağ” (TDBUÜ: 172-174-175; Killi, 1996: 488-490).

oğ > uo

ET. *boğ-* > Yak. *buoy-* “boğmak” (Caferoğlu, 1993: 31; Killi, 1996: 490).

3. Ses Gruplarına Bağlı Olarak Ortaya Çıkan Normal veya Kısa Süreli Ünlüler

3. 1. V K V Tarzındaki Ses Grupları

3. 1. 1. Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde

-abı- > (-aŋı- >) u

ET. *tabışkan* > Az. *duşan* “tavşan” (Gabain, 2003: 297; KTLS, 1991: 858).

3. 1. 2. Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde

-oğu- > u

ET. *oğul* > Bşk. *ul/oğul*; Krç-Blk. *ul*; Kkp. *ul*; Kzk. *ul/uğul*; Kmk. *ul-an*; Tat. *ul/oğul* “oğul” (Tekin, 2003: 250; KTLS, 1991: 656-657; Çulha, 2006: 167; Tavkul, 2000: 417; Eker, 1998: 124; Bammatov, 1969: 331).

-ëgi- > i

ET. *yëgirmi* > Nog. *yırma* “yirmi” (Tekin, 2003: 47; Baskakov, 1963: 129).

-iyi- > i

ET. *miyi* > Tat. *mi* “beyin” (Gabain, 2003: 287; KTLS, 1991: 64).

-ēde- > e

AT. *ēder* > Kar. *eger/er/yer/ıgır*; Kkp. *er*; Kzk. *er*; Kmk. *er* “eyer” (TDBUÜ: 180; Baskakov vd., 1974: 654; Baskakov, 1958: 195).

-avu- > u

ET. *adut* ~ *aŭut* (> *avuç*) > Bşk. *us*; Tat. *uç* “avuç” (Gabain, 2003: 259; KTLS, 1991: 34-35).

3. 1. 3. Karlık Grubu Türk Lehçelerinde**-aġu- > o**

OT. *ķıraġu* > Y. Uyg. *ķiro* “ķıraġı” (DLT: 16; KTLS, 1991: 477).

-avu- > o

ET. *adut* ~ *aŭut* (> *avuç*) > Y. Uyg. *oç/avuç* “avuç” (Gabain, 2003: 259; KTLS, 1991: 35).

3. 1. 4. Kuzeydoġu Grubu Türk Lehçelerinde**-aġı- > a**

ET. *yadıġ* > Tuv. *ça's*, *çāġskın* “yaġıġ”; ET. *baġır* > Hks. *pār*; Tuv. *bār* “baġır, ciġer” (Gabain, 2003: 266; Killi, 1996: 482).

-āġu- > u

OT. *ķıraġu* > Alt. *ķuru* “ķıraġı” (DLT: 166; Killi, 1996: 484).

-oġu- > o

ET. *yogurķan* > Hks. *çorġan* “yorgan” (Gabain, 2003: 312; Killi, 1996: 485).

-egi- > e

ET. *teġirmen* > Hks. *terben* “deġirmen” (Gabain, 2003: 298; Killi, 1996: 495).

-egi- > i

ET. *egir-* > Hks. *ir-* “eġirmek” (Gabain, 2003: 263; Killi, 1996: 495-496).

-èġi- > i

ET. *yèġirmi* > Alt. *cirme* “yirmi” (Tekin, 2003: 47; Killi, 1996: 496).

3. 1. 5. Çuvaġ Türkçesi**-aġu > u**

ET. *buzadıġu* > Çuv. *pīru* “buzadıġı” (Gabain, 2003: 271; Ceylan, 1997: 133).

-aġa > ı

ET. *baġarsuķ* > Çuv. *pırsı* “baġırsak” (Gabain, 2003: 266; Ceylan, 1997: 205).

-ıġu > ĩ

ET. *taġıġu* > Çuv. *çih* “tavuk” (Gabain, 2003: 296; Ceylan, 1997: 79).

-ıġı > ĩ

*kaġılcım > Çuv. *hıllhem* “kıvılcım” (Ceylan, 1997: 206).

-oġu- > ı

ET. *boġuz* > Çuv. *pır* “boğaz” (Tekin, 2003: 241; Ceylan, 1997: 178).

-egü- > ü

ET. *küdegü* > Çuv. *kirü* “güvey” (Tekin, 2003: 249; Ceylan, 1997: 71).

-êġı- > i

ET. *yêgirmi* > Çuv. *şirım* “yirmi” (Tekin, 2003: 47; Ceylan, 1997: 206).

-öyı- > ĩ

AT. *böyın* > Çuv. *mıy* “boyun” (TDBUÜ: 177; Ceylan, 1997: 176).

-aınu- > ĩ

ET. *kaınu* > Çuv. *hıjı* “hangi” (Gabain, 2003: 279; Ceylan, 1997: 206).

-iñi- > ĩ

ET. *siñil* > Çuv. *şıl* “kız kardeş” (Tekin, 2003: 252; Ceylan, 1997: 172).

-ātu- > u

AT. *kātun* > Çuv. *hun* “kadın” (TDBUÜ: 173; Ceylan, 1997: 75).

3. 1. 6. Yakut Türkçesi**-ıġı- (> ĩ) > ı**

ET. *sıġıt* “matem” > Yak. *utā-* “ağlamak” (Tekin, 2003: 252; Killi, 1996: 487).

3. 2. V K Tarzındaki Ses Grupları**3. 2. 1. Oğuz Grubu Türk Lehçelerinde****-ıġ- > ı**

AT. *arıġ* > TT. *arı* “saf, temiz”; AT. *sarıġ* > Az.; Gag.; TT. *sarı*; Trkm. *sārı* “sarı”; ET. *kađıġ* > TT. *kıyı* “kıyı”; AT. *hācıġ* > Az.; Gag.; TT. *acı*; Trkm. *ācı* “acı”; ET. *kađıġ* > Az. *gapı*; TT. *kapı*; Trkm. *gapı* “kapı” (TDBUÜ: 172-173-174; Gabain, 2003: 277-280; KTLS: 1991: 2-3-434-435-482-746-747; Gaydarci vd., 1973: 27).

-ıġ- > u

ET. *kađıġ* > Gag. *kapu* “kapı” (Gabain, 2003: 277; Özkan, 1996: 239).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-uğ- > u

ET. *kuğuğ* > Az. *guyu*; TT. *kuyu*; Trkm. *guyı* “kuyu” (Gabain, 2003: 284; KTLS: 1991: 524-525).

-ig- > i

AT. *tīr-* “yaşamak” > *tirig* > Az. *diri*; Gag. *diri*; TT. *diri*; Trkm. *dīri* “diri” (TDBUÜ: 183; KTLS, 1991: 176-177; Choi, 1992: 199; Tekin vd., 1995: 163).

-üb- > ub > (uŵ >) > u

AT. *sūb* > (ET. *sub* >) Az. *su*; Gag. *su*; TT. *su* “su” (TDBUÜ: 180; KTLS, 1991: 796; Gaydarci vd., 1973: 435).

3. 2. 2. Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinde**-iğ- > u**

AT. *āriğ* > Tat. *aru* “temiz” (TDBUÜ: 172; KTLS, 1991: 731).

-oğ- > u

ET. *oğlağ* > Kar. *ulağ/ulağ*, Krç-Blk. *ulağ*, Kırg. *ulağ*, Kmk. *ulağ*, Nog. *ulağ* “oğlak” (Caferoğlu, 1993: 93; KTLS, 1991: 656; Baskakov vd., 1974: 576; Çulha, 2006: 167; Tavkul, 2000: 312; Baskakov, 1963: 382; Yudahin, 1998: 781).

-oğ- > ı

ET. *oğlağ* > Bşk. *ulağ* “oğlak” (Caferoğlu, 1993: 93; KTLS, 1991: 656).

-uğ- > o

ET. *buğday* > Tat. *boday* “buğday” (Gabain, 2003: 270; KTLS, 1991: 83).

-uğ- > u

ET. *uruğ* > Tat. *ıru* “boy, kabile” (Tekin, 2003: 256; KTLS, 1991: 79).

3. 2. 3. Karluk Grubu Türk Lehçelerinde**-āb- > -av- > o**

AT. *āb* (> *av*) > Y. Uyg. *o* (*v*) “av” (TDBUÜ: 171; KTLS, 1991: 35).

-oğ- > u

ET. *oğlağ* > Özb. *ulağ* “oğlak” (Caferoğlu, 1993: 93; KTLS, 1991: 657).

-üb- > u

AT. *sūb* > Y. Uyg. *su* “su” (TDBUÜ: 180; KTLS, 1991: 797).

3. 2. 4. Kuzeydoğu Grubu Türk Lehçelerinde

-āğ- > u

AT. *hōtağ* > Alt. *odu* “çadır”; ET. *yadağ* > Alt. *coyu* “yaya” (Gabain, 2003: 307; Killi, 1996: 489-490).

-iğ- > u

AT. *hāçığ* > Alt. *açu* “acı”; ET. *azığ* > Alt. *azu* “azı dişi” (TDBUÜ: 172; Tekin, 2003: 259; Killi, 1996: 494-495).

-ig- > ü

AT. *çērig* > Alt. *çerü* “çeri, ordu”; ET. *isig* > Alt. *izü* “sıcak” (TDBUÜ: 180; Gabain, 2003: 275; Killi, 1996: 501-502).

-üg- > ü

ET. *ötüg* > Alt. *ötü* “geçiş” (Gabain, 2003: 291; Killi, 1996: 500).

-üb- > u

AT. *süb* > Hks. *suğ* “su” (TDBUÜ: 180; Killi, 1996: 401).

3. 2. 5. Çuvaş Türkçesinde

-ağ- > e

ET. *yımşak* > Çuv. *śemśe* “yumuşak”; ET. *tırñak* > Çuv. *çırne* “tırnak”; ET. *barmağ* > Çuv. *pürme* “parmak” (Gabain, 2003: 299-310; Ergin, 1997: 83; Ceylan, 1997: 139-167; Sorokina, 2001: 97; Bayram, 2007: 171).

-ağ- > ĩ

*saçak > Çuv. *süśĩ* “saçak” (Ceylan, 1997: 191).

-ığ- > ĩ

AT. *balık* > Çuv. *pulĩ* “balık” (TDBUÜ: 171; Ceylan, 1997: 150).

-ığ- > ĩ

ET. *soğığ* > Çuv. *sivĩ* “soğuk” (Gabain, 2003: 294; Ceylan, 1997: 82).

-ük- > ĩ

ET. *süñük* > Çuv. *şĩmĩ* “kemik”; AT. *ētüik* > Çuv. *atĩ* “çizme” (TDBUÜ: 180; Gabain, 2003: 295; Ceylan, 1997: 110-162).

-ük- > ĩ

OT. *yüzük* > Çuv. *şĩrĩ* “yüzük” (DLT: 158; Ceylan, 1997: 130).

-āğ- > u

AT. *tāğ* > Çuv. *tu* “dağ” (TDBUÜ: 174; Ceylan, 1997: 85)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

-iğ- > ĩ

ET. *ayığ* > Çuv. *urı* “uyanık”; AT. *arığ* > Çuv. *ırı* “temiz”; AT. *sarığ* > Çuv. *şurı* “sarı”; AT. *asığ* > Çuv. *usı* “fayda” (TDBUÜ: 172-173-174; Gabain, 2003: 263; Ceylan, 1997: 69-113-147; Bayram, 2007: 252).

-iğ- > ĩ

ET. *kıdığ* > Çuv. *hırı* “kıyı”; AT. *hacığ* > Çuv. *yüsü* “acı” (TDBUÜ: 172; Gabain, 2003: 280; Ceylan, 1997: 71).

-uğ- > ĩ

ET. *buğday* > Çuv. *pırı* “buğday”; ET. *kıduğ* > Çuv. *yıvı* “koyu” (Clauson, 1972: 598; Gabain, 2003: 270; Ceylan, 1997: 67-96).

-ig- > ĩ

AT. *tır-* “yaşamak” > *tirig* > Çuv. *çırı* “diri” (TDBUÜ: 183; Ceylan, 1997: 170; Bayram, 2007: 289).

-ig- > ĩ

ET. *elig* > Çuv. *allı* “elli” (Tekin, 2003: 243; Ceylan, 1997: 162; Bayram, 2007: 33).

-üğ- > ĩ

ET. *süñüg* “mızrak” > Çuv. *sını* “mızrak, iğne” (Tekin, 2003: 252; Ceylan, 1997: 111).

-ay- > ĩ

ET. *buğday* > Çuv. *pırı* “buğday”; *turğay > Çuv. *tırı* “çayır kuşu” (Gabain, 2003: 270; Ceylan, 1997: 191).

3. 2. 6. Yakut Türkçesinde

Bu lehçede V K tarzındaki ses gruplarına bağlı olarak ortaya çıkan herhangi bir normal süreli ünlü tespit edilememiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak Türk dilinde V K V veya V K görünümündeki ses gruplarının içerisinde bulunan ünsüzün düşmesi veya yarı ünlülere dönüşerek ileri derecede erimesi sonucu ünlüleştiği görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular, çağdaş Türk lehçelerindeki bu ünlüleşme aşamasının g/ğ/y/k/ķ ünsüzlerinin düşmesi veya g/ğ/b/d/ñ/t ünsüzlerinin V, (d >) y/y, ğ yarı ünlülerine dönüşerek ileri düzeyde erimesine bağlı olarak gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada da görüldüğü üzere Türk dilindeki mevcut ses grupları, ikincil uzun ünlü, ikiz ünlü veya normal ya da kısa süreli ünlüler doğurmak üzere üç şekilde ünlüleşme temayülü içerisine girerler. Bunlardan ikincil uzun ünlüye dönüşme açısından V K V görünümündeki ses grupları Oğuz grubunda Gagauz ve Türkmen Türkçesinde yoğunlaşırken, Kıpçak grubunda Kırgız Türkçesinde yoğunlaşır. Karluk grubu Türk lehçelerinde ve Çuvaş Türkçesinde ikincil uzun ünlüye dönüşme özelliği

göstermeyen bu ses grupları, Kuzeydoğu grubu Türk lehçelerinin tamamında ve Yakut Türkçesinde de ikincil uzun ünlü oluşturur. İkincil uzun ünlüye dönüşme açısından V K görünümündeki ses grupları ise Oğuz grubunda genellikle Gagauz Türkçesinde görülürken; Kuzey grubunda ise genellikle Kırgız Türkçesinde görülür. Karluk grubu Türk lehçelerinde ve Çuvaş Türkçesinde ikincil uzun ünlüye dönüşme özelliği göstermeyen bu ses grupları, Kuzeydoğu grubunda sadece Altay Türkçesinde ikincil uzun ünlü doğurur. Yakut Türkçesinde ise yine çok sayıda örnekte ikincil uzunluk oluşturur.

Ünlü ikizleşmesine neden olan ses gruplarına bakıldığında V K V görünümündeki ses grupları Oğuz grubunda Türkiye Türkçesi dışındaki bütün lehçelerde ikiz ünlü doğururken; Kıpçak grubunda hemen her lehçede ikiz ünlü doğurmaktadır. Kuzeydoğu grubu Türk lehçelerinde ve Çuvaş Türkçesinde ikiz ünlüye dönüşme özelliği göstermeyen bu ses grupları, Karluk grubunda az sayıda; Yakut Türkçesinde ise çok sayıda örnekte ikiz ünlüye dönüşür. İkiz ünlüye dönüşme açısından V K görünümündeki ses grupları ise Oğuz, Kıpçak ve Karluk grubu Türk lehçelerinin tamamında ikiz ünlüye dönüşme özelliği göstermektedir. Kuzeydoğu grubunda Tuva Türkçesi dışındaki lehçelerde ve Çuvaş Türkçesinde az sayıda örnekte ikiz ünlü oluşturan bu ses grupları, Yakut Türkçesinde ikiz ünlüye dönüşme özelliği göstermemektedir.

Normal ya da kısa süreli ünlülere dönüşme açısından bu ses gruplarına bakılacak olursa V K V görünümündeki ses gruplarının Oğuz grubunda Azerbaycan Türkçesinde ve Yakut Türkçesinde sadece bir örnekte ünlüye dönüştüğü görülür. Kıpçak grubunda Kırgız ve Kırım Tatar Türkçeleri dışındaki bütün lehçelerde ve Kuzeydoğu grubu Türk lehçelerinin tamamında ünlüleşme özelliği gösteren bu ses grupları Karluk grubunda ise sadece Yeni Uygur Türkçesinde ünlüleşmektedirler. V K görünümündeki ses grupları ise Oğuz, Kıpçak, Karluk grubu Türk lehçelerinin tamamında ve Çuvaş Türkçesinde çok sayıda örnekte ünlüleşme özelliği gösterir. Kuzeydoğu grubunda Tuva Türkçesi dışındaki lehçelerde ve özellikle Altay Türkçesinde ünlüleşme özelliği gösteren bu ses grupları Yakut Türkçesinde ünlüleşme temayülü göstermez.

KISALTMALAR

1. Eser Kısaltmaları

DLT.	: Divanü Lûgat-it Türk
KB.	: Kutadgu Bilig
KTLS.	: Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü
TDBUÜ.	: Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler

2. Dil ve Lehçe Kısaltmaları

Alt.	: Altay Türkçesi
AO.	: Ana Oğuzca
AT.	: Ana Türkçe
Az.	: Azerbaycan Türkçesi
Bşk.	: Başkurt Türkçesi
Çuv.	: Çuvaş Türkçesi
ET.	: Eski Türkçe

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/3 Summer 2011

Gag.	: Gagauz Türkçesi
Hks.	: Hakas Türkçesi
Kar.	: Karaim Türkçesi
Kır. Tat.	: Kırım Tatar Türkçesi
Kırg.	: Kırgız Türkçesi
Kkp.	: Karakalpak Türkçesi
Kmk.	: Kumuk Türkçesi
Krç-Blk.	: Karaçay-Balkar Türkçesi
Kzk.	: Kazak Türkçesi
Nog.	: Nogay Türkçesi
OT.	: Orta Türkçe
Özb.	: Özbek Türkçesi
Tat.	: Tatar Türkçesi
Trkm.	: Türkmen Türkçesi
TT.	: Türkiye Türkçesi
Tuv.	: Tuva Türkçesi
Y. Uyg.	: Yeni Uygur Türkçesi
Yak.	: Yakut Türkçesi

3. Diğer Kısaltmalar

çev.	: çeviren
ed.	: editör
K.	: konsonant
s.	: sayfa
V.	: vokal
vd.	: ve diğerleri

KULLANILAN ÇEVİRİYAZI SİSTEMİ VE İŞARETLER

1. ÇEVİRİYAZI SİSTEMİ

ÜNLÜLER

â	: Özbek Türkçesinde a ~ o arası bir ses
ā	: Uzun a
ē	: Uzun e

è	: Kapalı è
ē	: Uzun kapalı è
ī	: Uzun ı
ĩ	: Kısa ı
ĩ̄	: Uzun i
ĩ̇	: Kısa i
ō	: Uzun o
ō̄	: Uzun ö
ū̇	: Tat. ve Bşk. Türkçelerinde redükte olmuş ü
ū	: Uzun u
ū̄	: Uzun ü

ÜNSÜZLER

g	: Öndamak g'si
ğ	: Artdamak g'si
ḣ	: Sızıcı artdamak h'si
k	: Öndamak k'si
ķ	: Artdamak k'si
ñ	: Geniz n'si
ń	: Palatal n, ny
ś	: Çuvaş Türkçesinde peltek s
v	: Diş dudak v'si
v̇	: Çift dudak v'si

2. İŞARETLER

*	: Muhtemelen en eski şekli gösterir
v'	: Tuva Türkçesinde gırtlaksızlık gösterir
>	: Bu şekilden gelir

KAYNAKÇA

- ALKAYA, Ercan, “Sibirya Tatar Türkçesindeki Uzun Ünlüler Üzerine Bir Değerlendirme”, **TURKISH STUDIES** -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, (M. Fahrettin Kırzioğlu Armağanı), Volume 3/4 Summer 2008, www.turkishstudies.net, p. 19-42.
- ARAT, Reşid Rahmeti, **Kutadgu Bilig III (İndeks)**, (Yayına Hazırlayan: Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul, 1979.
- ARIKOĞLU, Ekrem ve Kuular, Klara, **Tuva Türkçesi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.
- ARIKOĞLU, Ekrem, “Tuva Türkçesi” **Türk Lehçeleri Grameri**, (Ed: Ahmet Bican Ercilasun), Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- ARIKOĞLU, Ekrem, **Örneklili Hakasça-Türkçe Sözlük**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.
- BAMMATOV, Z. Z, **Kumksko-Russkiy Slovar**, (Redaktör: Z. Z. Bammatov), Moskova, 1969.
- BASKAKOV, A. N, **Karakalpaksko-Russkiy Slovar**, (Redaktör: A. N. Baskakov), Moskova, 1958.
- BASKAKOV, A. N, **Nogaysko-Russkiy Slovar**, (Redaktör: A. N. Baskakov). Moskova, 1963.
- BASKAKOV, A. N. ve diğerleri, **Karaimsko-Russko-Polskiy Slovar**, Moskova, 1974.
- BAŞDAŞ, Cahit ve Kutlu, Abdülmukaddes, **Kırgız Türkçesi Grameri**, Dicle Üniversitesi Yayınları, Diyarbakır, 2004.
- BAYRAM, Bülent, **Çuvaş Türkçesi-Türkiye Türkçesi Sözlük**, Tablet Yayınları, Konya, 2007.
- BURAN, Ahmet, “Çağdaş Türk Yazı Dillerinde ve Türkiye Türkçesi Ağzılarında İkincil Uzun Ünlüler” **Makaleler**, (Ed. M. Dursun Erdem), (Yay. Haz. Ercan Alkaya, Süleyman Kaan Yalçın, Murat Şengül), Turkish Studies Publication, Series V. s. 288-305, 2008.
- CAFEROĞLU, Ahmet, **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Enderun Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1993.
- CEYLAN, Emine, **Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997.
- CHOİ, Hyojoung, **Oğuz Grubu Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Ses Bilgisi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1992.
- CLAUSON, Sir Gerard, **An Etymological Dictionary Of Pre Thirteenth-Century Turkish**, Oxford University Press, London, 1972.
- ÇULHA, Tülay, **Karaycanın Kısa Sözcükleri (Karayca-Türkçe Kısa Sözlük)**, Kebikeç Yayınları Sanat Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Divanü Lûgat-it Türk Dizini**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1972.
- EKER, Süer, **Kıpçak Grubu Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Ses Bilgisi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1998.
- ERGİN, Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Yayınları, İstanbul, 1997.
- GABAİN, A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, (çev. Mehmet Akalın), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003.

- GAYDARCÍ ve diğerleri, **Gagauzsko-Russko-Moldavskiy Slovarı**, (Redaktör: A. N. Baskakov), Moskova, 1993.
- GÜNER DİLEK, Figen, “Altay Türkçesi”, **Türk Lehçeleri Grameri**, (Ed: Ahmet Bican Ercilasun), Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991.
- KASAPOĞLU ÇENGEL, Hülya, **Kırgız Türkçesi Grameri**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.
- KİLLİ, Gülsüm, **Kuzeydoğu Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Ses Bilgisi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.
- KİRİŞÇİOĞLU, Fatih, “Saha Türkçesi”, **Türk Lehçeleri Grameri**, (Ed: Ahmet Bican Ercilasun), Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- KORKMAZ, Zeynep, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.
- NADELYAEV, V. M. ve diğerleri, **Drevnetyurskiy Slovar**, Leningrad, 1969.
- ÖZKAN, Nevzat, **Gagavuz Türkçesi Grameri (Giriş-Ses Bilgisi- Şekil Bilgisi- Cümle-Sözlük-Metin Örnekleri)**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1996.
- SOROKİNA, Oksana, **Çuvaşça İle Türkiye Türkçesinin Karşılaştırması (Fonetik-Morfoloji-Sentaks)**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kayseri, 2001.
- TAVKUL, Ufuk, **Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- TEKİN, Talat ve diğerleri, **Türkmence Türkçe Sözlük**, (Yay: Mehmet Ölmez), Simurg Yayınları, Ankara, 1995.
- TEKİN, Talat, **Orhun Türkçesi Grameri**, (Yay: Mehmet Ölmez), Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, İstanbul, 2003.
- TEKİN, Talat, **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, Simurg Yayınları, İstanbul, 1995.
- ÜSEİNOV, C. M, **Krımşkotatarsko-Russkiy Slovar**, Simferopol, 2005.
- VASİLİEV, Yuriy, **Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.
- YUDAHİN, K. K, **Kırgız Sözlüğü Cilt I-II**, (çev: Abdullah Taymas), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.